Міністерство освіти і науки України
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОСЛІДНИКА: ФІЛОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПОШУКИ

2024

Збірник наукових праць
викладачів і студентів

Випуск XII

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОСЛІДНИКА: ФІЛОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПОШУКИ

Збірник наукових праць викладачів і студентів

ВИПУСК XII

ГЛУХІВ
2024

УДК: 811 (082), 372, 378
Н 34

Рекомендовано вченою радою Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (протокол № 10 від 27 березня 2024 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Йовенко Л. І. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української літератури, українознавства та методик їх навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Бикова Т. В. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української літератури Українського державного університету імені М. П. Драгоманова.

Н 34 Науковий потенціал дослідника: філологічні та методичні пошуки : зб. наукових праць викладачів і студентів. Вип. XII. / за заг. ред. Н. В. Гоголь. Глухів : Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2024. 406 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія не завжди поділяє погляди авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів.

Збірник містить статті, у яких викладені результати науково-дослідних робіт, теоретичних і експериментальних досліджень з актуальних питань лінгвістики, літературознавства, лінгвокраїнознавства, методик навчання мов і літератур. У випуску подано матеріали наукових конференцій, семінарів, результати роботи наукових гуртків і проблемних груп.

© Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Гоголь Наталія Валеріївна – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Заступник головного редактора:

Медвідь Наталія Сергіївна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Відповідальний за комплектацію та випуск збірника:

Клейменова Тетяна В'ячеславівна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

ЧЛЕНИ РЕДКОЛЕГІЇ:

Новиков Анатолій Олександрович – доктор філологічних наук, професор кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Кабиш Марина Юріївна – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Кузнецова Галина Петрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Лучкіна-Загородня Любов Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Марєєв Дмитро Анатолійович – кандидат філологічних наук, доцент, керівник навчально-методичного відділу (забезпечення міжнародної та проєктної діяльності) Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Гричаник Наталія Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, старший викладач кафедри української мови, літератури та методики навчання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Чайка Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов та методики викладання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ МОВИ У СВІТЛІ СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ПАРАДИГМ

Бортун К. СПОНУКАННЯ В ТРАДИЦІЙНІЙ ГРАМАТИЦІ: СТАТУС, ФУНКЦІЯ 9

Маркотенко Т. НАГОЛОШУВАННЯ СКЛАДНИХ ПРИСЛІВНИКІВ 14

Медвідь Н. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТАРОУКРАЇНСЬКОГО ТЕКСТУ 18

Федоров І. ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ 24

Юрчишин Т. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ МОЛОДІЖНОЇ ГОВІРКИ У ФУНКЦІОНАЛЬНОМУ АСПЕКТІ 29

Ладиняк Н., Компанієць В. ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ КАТЕГОРІЇ ОПТАТИВНОСТІ У МОВОТВОРЧОСТІ ТОДОСЯ ОСЬМАЧКИ 34

Скарбенчук Т., Бикова Т. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПИСЬМА ВІТАЛІЯ ЗАПЕКИ 39

Струтинська А., Бикова Т. ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У РОМАНІ АНДРІЯ КОКОТЮХИ «ДОВГА КОМЕНДАНТСЬКА ГОДИНА» 44

Горобець Р. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ФУНКЦІЇ ПРОСТИХ УСКЛАДНЕНИХ РЕЧЕНЬ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОЗИ ДЛЯ ДІТЕЙ) 48

Бабко Н. ДЕФІНІЦІЯ «КОНЦЕПТ» У КОНТЕКСТІ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА 55

Гудима А. ДИФЕРЕНЦІЙНІ ОЗНАКИ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ 60

Митько В., Чечель Н. МОВНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ «РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА» (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ ЗМІ) 64

Польова Ю. ВІДОБРАЖЕННЯ МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ 69

Скрипка Д. СЛОВОТВІРНІ МОДЕЛІ ОКАЗІОНАЛІЗМІВ У МОВІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПЕРІОДИКИ 74

Турко Н. СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕВФЕМІЗМІВ У ТЕКСТАХ ПОЛІТИЧНИХ ПРОМОВ 81

Федоренко О. НАУМІВСЬКА ДІАЛЕКТНА МІКРОСИСТЕМА: ФОНЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 85

РОЗДІЛ 2. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІСТОРІЇ ТА ТЕОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ І ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Грона Н. АРХЕТИПНІ ОБРАЗИ В ОПОВІДАННІ О. ДОВЖЕНКА «МАТИ»: ЗМІСТ, ФУНКЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ 90
Зелененька І., Буга Т. ОБРАЗ КОЗАКА МАМАЯ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ: ВІД РОМАНТИЗМУ ДО МЕТАМОДЕРНУ 96
Корнєєва Л. «ВБИВЦІ КВІТКОВОЇ ПОВНІ»: СЕНС НАЗВИ КНИГИ ТА ФІЛЬМУ 102
Новиков А. КИЇВСЬКІ КОНСТАНТИ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА 108
Сидоріна О. ВІРА У ВЛАСНІ СИЛИ (ЗА РОМАНОМ В. ТЕРЕНА «ВОРОЖІННЯ НА ЯГНЯТКУ») 115
Хоменко Г., Саєнко А. КОНОТОПСЬКА ЛІТЕРАТУРНА СТУДІЯ «ДЖЕРЕЛА» 119
Бикова О. ҐЕНЕЗА ТА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ФЕНТЕЗІЙНОГО ЖАНРУ У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ 125
Горбенко Н. ОСОБЛИВОСТІ ЛІРИЧНИХ ІНТОНАЦІЙ У ТИЛУ (НА ПРИКЛАДІ ПОЕЗІЇ ІРИНИ ЗЕЛЕНЕНЬКОЇ) 131
Горобій Л. ОБРАЗ ЖІНКИ-МАТЕРІ В ПОЕМІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА «НАЙМИЧКА» 137
Гуменюк К. ОБРАЗ ЖІНКИ-ПЕРЕМОЖНИЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОВОЄННІЙ ЛІТЕРАТУРІ Х Х СТОЛІТТЯ 142
Дев'ятко О. РЕАЛІСТИЧНА Й МОДЕРНІСТСЬКА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРОБЛЕМИ ЗЕМЛІ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ 148
Дерев'янко А. ПОСТМОДЕРНИЙ ДИСКУРС ПРОЗИ О. ЗАБУЖКО 153
Дика С. ТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ 159
Дубова С. САКРАЛІЗАЦІЯ ІСТОРІЇ В ПОЕЗІЇ ІРИНИ ЗЕЛЕНЕНЬКОЇ 164
Заєць А. МОТИВ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЕТА В ЛІРИЦІ В. СИМОНЕНКА 170
Кара А. ОБРАЗ ЛОНДОНА У ТВОРІ Ч. ДІККЕНСА «РІЗДВЯНА ПІСНЯ В ПРОЗІ» 175
Кондратюк В. СИМВОЛІЧНИЙ ЗМІСТ СУЧАСНОЇ МЕТАМОДЕРНІСТСЬКОЇ ПОЕЗІЇ (НА ПРИКЛАДІ ВІРШІВ ІРИНИ ЗЕЛЕНЕНЬКОЇ) 179
Котельницька Є. ДРАМАТУРГІЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В УКРАЇНСЬКОМУ ТЕАТРІ ХХІ СТОЛІТТЯ 186
Маценко С. ЯПОНСЬКИЙ ТЕАТР КАБУКІ: РІЗНОВЕКТОРНІ АСПЕКТИ ВИРАЖЕННЯ 191
Москаленко А. КОЗАКОЦЕНТРИЗМ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ Т. ШЕВЧЕНКА 196

Мочалова О. МОТИВИ ТА ОБРАЗИ ЛІРИКИ С. ЖАДАНА 202
Оголь А. ВНУТРІШНІЙ ДІАЛОГ ЯК СВІТОГЛЯДНА ОСНОВА ЗБІРКИ «ВІРШІ З ВІЙНИ» БОРИСА ГУМЕНЮКА 208
Прокопенко М. РОЛЬ МИХАЙЛА СТАРИЦЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО ПРОФЕСІЙНОГО ТЕАТРУ 213
Скобенко А. ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ 218
Смотрицька О. ТРАДИЦІЇ І НОВАТОРСТВО І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО У ПОВІСТІ «КАЙДАШЕВА СІМ'Я» 222
Троша В. ВІДОБРАЖЕННЯ ІСТОРИЧНОГО МИНУЛОГО УКРАЇНИ В ЩОДЕННИКОВИХ ЗАПИСАХ О. ДОВЖЕНКА 228
Умен Д. МОТИВ СВОБОДИ У ТВОРЧОСТІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА 233
РОЗДІЛ 3. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ І ЗАВДАНЬ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ВИМОГ
Беценко Т. ПОЕТИЧНА МОВА – ДЖЕРЕЛО ДУХОВНОГО ЗРОСТАННЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ 237
Веретюк Т. ДО ПИТАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЛЕПБУК НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 244
Жила С. ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МЕТОДУ РОЛЬОВОЇ ГРИ В НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ 251
Мордовцева Н., Федоренко М. ПОНЯТТЯ «ТЕКСТ» У ЛІНГВОМЕТОДИЧНИХ СТУДІЯХ 262
Солошенко-Задніпровська Н. СУЧАСНІ МУЛЬТИМЕДІЙНІ ЗАСОБИ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ІНШОМОВНОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ 267
Цінько С. ВИВЧЕННЯ ТВОРЧОСТІ МИХАЙЛА СТЕЛЬМАХА В КОНТЕКСТІ ВІЧНИХ ЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ 274
Четверик В. ДО ПИТАННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЕЛЕМЕНТІВ ПРЕДМЕТНО-МОВНОГО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЗВО: МЕТА ТА ЗМІСТ 278
Якубовська М., Даньшова В. ДИСКУРС СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО КАНОНУ: ТВОРЕННЯ Я-ДУХОВНОГО ЗАСОБАМИ СУЧАСНОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ 284
Білевщук Н. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ 290
Гордієнко С. АНГЛОМОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПРОФЕСІЙНОГО 293

СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНИХ ПЕДАГОГІВ
Копестинський Т. EMPOWERING TERRITORIAL GOVERNANCE: A COMPELLING CASE FOR ENGLISH PROFICIENCY AMONG PUBLIC OFFICIALS IN LOCAL COMMUNITIES 297
Гармата М. ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 300
Грибович С. КУРСИ ЗА ВИБОРОМ ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ 305
Журавель А. ІГРОВІ ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 311
Журавльова М. ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У КУРСІ ВИВЧЕННЯ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН 317
Золотарьова Л. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 5-6-Х КЛАСАХ 322
Кашуба А. ВИВЧЕННЯ МОВИ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ 329
Коцаревська Д. ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ У ШКОЛІ «КАЗКИ ПРО КАЛИНОВУ СОПІЛКУ» О. ЗАБУЖКО 335
Кухарева І. ВПЛИВ ТВОРІВ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА НА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ 342
Лазебна С. ФОРМУВАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКИХ УМІНЬ В УЧНІВ 7-Х КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 346
Маслова М. ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТНИХ ЦІННОСТЕЙ ЄС У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 353
Мелащенко Х. МЕМИ В КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ПРАКТИК 358
Плахова А. КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ФОНЕТИКИ У 5 КЛАСІ 362
Рева Л. КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ УЧНЯМИ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ 368
Селюк Я. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ МОРФОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ПРИСЛІВНИКА 375
Хоменко Н. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ЦИФРОВОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 380

Шемчук Д. ЧАРІВНА КАЗКА У ШКОЛІ: ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ 385
Щербаков В. КУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ – АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА ЛІНГВОДИДАКТИКИ 394
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 399

хвилевої покути, але для довгої жертви на користь своєї дитини» [6, с. 153].

Висновки дослідження і перспективи подальшої наукової роботи. Трагедія материнства, яку Шевченко відобразив у поемі «Наймичка», була результатом суворого морального кодексу, за яким Ганна була змушена приховувати своє материнство від суспільства. Проте одночасно Шевченко підніс образ жінки-матері на вершини чистоти, глибини та вірності почуттів, моральної краси та величі материнства, яке є прекрасним за своєю суттю.

Український Кобзар прославив матір і материнство на весь світ, ставши заступником для жінок-матерів, які під час кріпацтва були позбавлені найсвятішого права – материнського щастя.

Подальші перспективи наукової роботи вбачаємо в дослідженні інших творів Тараса Шевченка на цю тему, зокрема, таких поем і віршів, як «Катерина», «Марія», «Сон» («На панщині пшеницю жала…») та ін.

Література

1. Бовсунівська Т. Художня концепція жінки у творчості Тараса Шевченка. *Дивослово*. 1999. № 11. С. 2–6.

2. Вічний як народ: Сторінки до біографії Т. Г. Шевченка: навч. посібник / автори-упорядники: О. І. Руденко, Н. Б. Петренко. К.: Либідь, 1998. 272 с.

3. Дзюба І. Тарас Шевченко. Київ: Видавничий дім “Альтернативи”, 2005. 704 с.

4. Колесникова Є. Слово «мати» в поезії Кобзаря. *Дивослово*. 1995. № 5–6. С. 9–11.

5. Т. Шевченко. Наймичка. URL : www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=763 (дата звернення: 17.02.2024)

6. Франко І. Зібр. творів: у 50-ти томах / Іван Франко. К.: Наукова думка, 1980. Т. 26: Літературнокритичні праці (1876–1885). С. 153–154

7. Шевченко Т. Г. Кобзар. URL : www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3545 (дата звернення: 18.02.2024)

Liubov Horobiy. The image of a mother woman in Taras Shevchenko’s poem "Naimychka (The Servant Girl)".

Abstract. *The article examines the features of the author's interpretation of a woman as a mother in Taras Shevchenko’s poem "Naimychka (The Servant Girl)". The artist shows the image of a mother with love and sadness, raises it to the level of the most valuable shrines, bows down before her patience and eternal torment.*

Key words: *the image of a mother woman, the poem "Naymychka", poet, Taras Shevchenko, interpretation.*

УДК 821.161.2.09’06:316.346.2-055.2(045)

Катерина Гуменюк

ОБРАЗ ЖІНКИ-ПЕРЕМОЖНИЦІ В УКРАЇНСЬКІЙ ПОВОЄННІЙ ЛІТЕРАТУРІ Х Х СТОЛІТТЯ

Науковий керівник
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української літератури,
українознавства та методик їх навчання
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
Лопушан Т. В.

У статті досліджено розвиток образу жінки-переможниці в українській літературі ХХ століття, відображено її символічне значення та вплив на сучасне суспільство та культуру.

Ключові слова: українська література, жінка-переможниця, повоєнний період, культурний вплив, символізм, історичний контекст, гендерні ролі.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Українська література ХХ століття, особливо у повоєнний період, відкрила нові горизонти у зображенні жіночих образів, особливо в контексті відображення жінки як переможниці. Ця тема має значний культурний та історичний резонанс, адже вона відображає не тільки літературні тенденції, але й суспільні зміни, що відбувалися в Україні впродовж ХХ століття.

Після закінчення Другої світової війни українське суспільство, як і багато інших, пережило глибокі зміни. Війна залишила свій відбиток на кожному аспекті життя, включаючи літературу. У повоєнні роки література стала важливим інструментом для відображення та обробки колективних та індивідуальних травм, а також для вираження надій на майбутнє. У цьому контексті образ жінки-переможниці в українській повоєнній літературі стає особливо значущим. Він не лише відображає роль жінки в суспільстві, яка зазнала значних змін після війни, але й символізує відродження, непохитну волю до життя та спроможність досягати нових вершин попри всі труднощі. Жінка в повоєнній літературі часто зображується не просто як жертва війни, а як активна учасниця відновлення та зміцнення нації.

Українська повоєнна література ХХ століття відзначається різноманітністю жанрів і стилів. Від патріотичних поем до інтимної лірики, від реалістичних романів до символістських і експресіоністських творів, цей період відкриває широкий спектр поглядів на жіночий образ. Така багатогранність є відображенням глибоких соціальних, культурних та історичних змін, що відбувалися в Україні і впливали на літературний процес. Розгляд образу жінки-переможниці в українській повоєнній літературі дозволяє не тільки краще зрозуміти твори цього періоду, але й глибше осмислити роль жінки в історії та культурі України. Ця тема відкриває для дослідників нові горизонти аналізу та інтерпретації, дозволяючи глибше проникнути в соціокультурний контекст епохи.

Мета статті – дослідити розвиток образу жінки-переможниці в українській літературі ХХ століття.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Історичний контекст української повоєнної літератури.* Після завершення Другої світової війни українське суспільство переживало період глибоких трансформацій, що суттєво вплинули на культурний і літературний розвиток. Війна залишила Україну зі значними людськими та матеріальними втратами, що неминуче відобразилося на психології нації та її культурній самосвідомості. Однією з ключових подій у цей період було зміцнення радянської влади в Україні, що призвело до ідеологічної уніфікації та цензури в літературі. Літературний процес був під суворим контролем держави, що обмежувало свободу творчості. Водночас, це був час інтенсивної відбудови та промислового розвитку, що створювало нові соціальні реалії та виклики.

У літературі цього періоду відчутно вплив війни, що виражався як у зображенні теми війни та її наслідків, так і у глибоких змінах у зображенні героїв, зокрема жінок. Жіночі образи в повоєнній літературі відображали різні аспекти життя в цей складний період: від традиційних ролей доглядальниць та матерів до більш активних ролей борців, працівниць, інтелігентів і героїнь. Ці зміни в образах жінок відображали зміну соціальних ролей у реальному житті. На цьому тлі виникають твори, в яких жінка-переможниця виступає не тільки як символ національної стійкості, але й як індивідуальність, що долає власні труднощі та виклики. Це був час, коли в літературі почали з’являтися складні, багатогранні жіночі характери, які виходили за рамки стереотипних зображень. Таким чином, повоєнна українська література ХХ століття стала свідком і учасником глибоких соціальних і культурних змін, які неминуче відбилися на зображенні жіночих образів. Жінки в літературі цього періоду виступають як активні учасниці відбудови та відновлення, а їхні історії відображають широкий спектр досвіду, від особистих трагедій до перемог.

Еволюція образу жінки-переможниці. У ранній повоєнній літературі України, що охоплює період кінця 1940-х – початку 1950-х років, образ жінки переважно відображався крізь призму війни та її наслідків. У цей час домінували зображення жінок як матерів, вдів, а також тих, хто втратив близьких внаслідок війни. Ці образи були сповнені трагізму, але водночас у них проглядалася мужність і сила духу. Проте, навіть у цьому ранньому періоді, починають з'являтися образи жінок-воїнів, які брали активну участь у бойових діях. Це відображення жінки як активної учасниці опору та відбудови було новим і прогресивним кроком у літературному зображенні жіночих образів.

Протягом XX століття образ жінки-переможниці в українській літературі пройшов значну еволюцію. Від ранніх образів, в яких жінка частіше зображувалася як пасивна жертва війни, література перейшла до зображення жінок як активних, самостійних і сильних особистостей. У 60-70-х роках XX століття, в період "відлиги" та послаблення цензури, українська література стає більш відкритою до експериментів із формою та змістом. Жіночі образи стають більш різноманітними й багатогранними. Поряд із традиційними ролями матерів і дружин, в літературі з'являються жінки-інтелектуали, творці, активні учасниці суспільного життя.

До кінця століття, особливо після здобуття незалежності України, в літературі посилюється тенденція до зображення жінок як сильних, незалежних особистостей, здатних на самостійні дії та вибір. Це відображає загальний рух у суспільстві до більшої гендерної рівності та визнання ролі жінок у всіх аспектах життя.

Аналіз ключових творів. Для ілюстрації еволюції образу жінки-переможниці в українській повоєнній літературі XX століття, розглянемо вибіркові твори таких авторів, як «Україна в огні» Олександра Довженка, «Прапороносці» Олеся Гончара, «Тигролови» Івана Багряного та «Діва-Обида» Євгена Маланюка. Попри досить широку стильову палітру творчості цих авторів, всі названі твори позначені впливом страшного досвіду Другої Світової війни, безпосередніми учасниками чи свідками якої вони стали.

У романі Олеся Гончара «Прапороносці», що став ще за радянських часів канонізованим зразком соцреалістичного письма, жінкам відводиться вторинна функція. Андроцентрична за своєю суттю культура сталінського ампіру відводить жінці почесну, але маргінальну й підпорядковану маскулінному началу роль матері, дружини, працівниці, яка доповнює, підсилює, підтримує чоловіка. Не випадково в «Прапороносцях» широчезний спектр чоловічих образів, які, втім, не обов'язково втілюють зразок лицарської стійкості та чистоти. Однак Шура Ясногорська з'являється лише в другій частині трилогії. Її головне

призначення – доповнити абсолютизований портрет «лицаря на білому коні» емоційною складовою, оскільки звитяга в бою має неминуче бути підтверджена в романному каноні служінням прекрасній Дамі. Цей союз не передбачає еротичних стосунків. Саме тому письменник переводить їхнє кохання в площину платонічного поклоніння перед пам'яттю загиблого Брянського з боку Шури. Головна героїня – сильна жінка, що змогла зберегти гідність і моральні цінності попри всі психологічні та фізичні випробування фронтового життя. Тож закономірно, що показати героїню в ситуації поствоєнної буденності неможливо. Страждання і збереження пам'яті про загиблого лицаря-воїна – головна героїчна функція образу Шури Ясногорської як жінки-переможниці. Але саме тому вона має померти на межі переходу від часу героїчного до профанного.

Дуже близьким за своєю природою є образ Наталки в романі Івана Багряного «Тигролови». Звісно, твір представника діаспорного письменства Багряного не має жодного стосунку до соцреалістичного канону, тут радше маємо справу з пригодницьким сюжетом, що підживлюється потужним неоромантичним началом. Однак і Шура Ясногорська, і Наталка Сірко виконують в тексті ідентичну функцію. Поборовши цілий ряд чудовиськ (змій-паротяг «ІС», ведмідь, енкаведист Медвин), нащадок шляхетського козацького Григорій Многогрішний жодного разу не дозволяє собі відступитися навіть у найдрібніших деталях від кодексу лицарства. А тому порятунок Наталки з пазурів реального звіра в глухій тайзі, а потім і з метафоричної пащі сталінщини дозволяє розширити спектр подвигів героя і додати об'ємності його характеру. Водночас і Наталка стає переможницею системи, хоча, як і у випадку з героїнею «Прапороносців» її роль маргінальна.

Надзвичайно цікавим у контексті творення образу жінки-переможниці є кіноповість Олександра Довженка «Україна в огні». У тексті ми спостерігаємо антитетичне протиставлення двох героїнь-подруг Олесі і Христі. Ключові моменти перипетій їхніх біографій подібні, але в результаті численних випробувань Христя стає втіленням досить широко тиражованого в українській літературі образу дівки-бранки. Постать Олесі більш цікава. Вже на початку тексту, віддаючись з власної волі Кравчині, вона репрезентує сильну суб'єктну позицію. За всіх обставин вона керується власною волею, відмовляється виступати жертвою обставин. Цікаво, що Олеся при цьому не маскулінізується, а продовжує втілювати жіноче фемінне начало. Гинуть за різних обставин чоловіки, що є представниками обох сторін протистояння, але Олеся стає ще сильнішою і ще незламнішою після всіх випробувань.

На протиставленні образу маргіналізованої «дівки-бранки» і «діви-переможниці» побудовано й поему Євгена Маланюка «Діва-Обида». Поет відривається від конкретних жіночих персонажів, вдаючись до широких

історіософських узагальнень щодо української історії та національного характеру. Жорсткі, дошкульні епітети, метафори та порівняння, якими він характеризує символічне втілення України лише підкреслюють біль поета за нашу історію, яку «не можна читати без брому» і прагнення достукатися до свідомості й сердець сучасників і нащадків. Безумовно, образ Діви-Обиди є, на нашу думку, найяскравішим символічним втіленням жінки-переможниці в українській повоєнній літературі.

В усіх авторів помітна тенденція до поглиблення емоційної напруги та зображенні жіночих персонажів. Їхні героїні переживають глибокі внутрішні конфлікти, що відображає ширший спектр жіночих досвідів. Жіночі образи в творах цих авторів часто набувають символічного значення. Вони втілюють не тільки конкретних персонажів, але й ширші ідеї – такі, як витривалість, надія, боротьба за свободу. Героїні цих авторів представлені в різноманітних ролях – від трагічних постатей пасивних жертв до незламних борців. Це відображає багатогранність жіночого досвіду в контексті історичних та суспільних змін.

Символічне значення образу жінки-переможниці. Образ жінки-переможниці в українській літературі XX століття відіграє фундаментальну роль у формуванні культурного та ідентичного дискурсу. Цей образ стає виразником важливих цінностей: відродження, надії та мужності. В українській літературі жінка-переможниця часто асоціюється з відродженням – не лише особистим, а й національним. Вона втілює в собі відновлення після руйнувань і трагедій, які спричинила війна. Це відображається у роботах, де героїні долають труднощі й ведуть до відновлення сім'ї, спільноти, а іноді й цілого народу. Образ жінки в українській літературі також символізує надію. Вона втілює віру в краще майбутнє, незважаючи на пережиті страждання і втрати. Цей образ є своєрідним якорем, що утримує націю на плаву в часи змін та невизначеності, надихаючи на боротьбу та оптимізм. В українській літературі образ жінки-переможниці є втіленням мужності. Вона не тільки переживає труднощі, але й активно протистоїть їм, захищає свої права, ідеали та близьких. Ця мужність не завжди військова чи фізична – часто вона виражається через витримку, мудрість, духовну силу.

Образ жінки-переможниці глибоко вкорінений в українську культуру й суспільство, відіграючи роль моделі для наслідування та джерела натхнення. Він сприяє переосмисленню ролі жінки в історії та сучасності, підкреслюючи її активну участь у формуванні національної ідентичності та соціальних змін. Цей образ також спонукає до діалогу щодо гендерної рівності та ролі жінок у суспільстві. Він відображає перехід від традиційних стереотипів до більш рівноправних і комплексних зображень жінок. В українській культурі образ жінки-переможниці стає символом

незламності, гідності та сили, що втілюють загальнолюдські цінності та універсальні прагнення.

Сучасне сприйняття і значення. Рецепція образу жінки-переможниці в сучасному українському суспільстві відображає глибокі соціокультурні зміни, що відбулися в країні протягом останніх десятиліть. Сьогодні цей образ сприймається не лише як частина історичної спадщини, але й як актуальний символ сучасності.

У сучасній Україні образ жінки-переможниці переживає своєрідне переосмислення. Він асоціюється не лише з історичними постатями чи літературними героїнями, але й з реальними жінками, які беруть активну участь у політичному, соціальному, культурному житті країни. Цей образ стає символом сили, незалежності та нових можливостей для жінок. Історичні події, зокрема Революція Гідності та подальші події в Україні, істотно вплинули на переосмислення образу жінки. У сучасній літературі та публічному дискурсі жінка все частіше зображується як лідер, захисник, інноватор, чия роль виходить за рамки традиційно приписуваних їй функцій. Це відображає зміни в гендерних стереотипах і сприяє розвитку рівноправності в суспільстві.

Висновки дослідження і перспективи подальшої наукової роботи. У сучасних літературних і медійних творах образ жінки-переможниці використовується для висвітлення широкого спектру питань – від особистих до глобальних. Він стає способом обговорення таких тем, як гендерна рівність, права людини, національна ідентичність і міжнародні відносини. Сучасне сприйняття образу жінки-переможниці в Україні свідчить про глибокі суспільні зміни. Цей образ стає відображенням зростаючої ролі жінок у всіх сферах життя, а також символом непохитної волі до змін і прогресу в українському суспільстві.

Література

1. Лімборський І. В. Сентименталізм в українській літературі. Київ, 1996. 184 с.

2. Мала С. В. Образ Богородиці в українській літературі XX століття. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2011. № 10 (266). С. 6–8.

3. Поліщук Я. Жінка в українській літературі. *Дніпро*. 2012. № 9. С. 134–137.

4. Розлуцький І. До проблеми образу жінки в українській літературі. *Дивослово*. 2009. № 5 (626). С. 56–60.

5. Лопушан Т. Шевчук І. Л. Зарудняк Н. І. Особливості використання фольклорного мотиву про звaблення дівчини в прозі Г. Квітки-Основ'яненка та новелістиці Миколи Хвильового. *Філологічний часопис.* 2023. Вип. 1 (21). С. 137–146.